

Το χριστιανικό κήρυγμα στη λατινόφωνη πατερική παράδοση (Δήμητρα Κούκουρα, Καθηγήτρια Ομιλητικής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=159380>]

Την ίδια γραμμή ακολούθησε και η ελληνόφωνη ομιλητική παράδοση. Τον 4ο αιώνα το κήρυγμα της Εκκλησίας προς τον λαό του Θεού καταγράφεται στην αττικίζουσα γλώσσα, τη μόνη διδασκόμενη γλώσσα[8], λαμπρύνεται από ρητορικά σχήματα και με ένα προσεγμένο αριστοτεχνικό γλωσσικό ύφος ερμηνεύει τη Γραφή με την ίδια τη Γραφή, εκφράζοντας την πνευματική εμπειρία των πιστών από τη μετοχή τους στη δόξα του Κυρίου. Η δομή της ομιλίας ακολουθεί τη σειρά του κειμένου ή ερμηνεύει μία πρότασή του με τη συνδρομή όλων των στοιχείων της περικοπής και με αναφορές σε άλλα εδάφια της Γραφής. Ο τύπος αυτός

επικράτησε στην ελληνόφωνη Ανατολή και ισχύει σε γενικές γραμμές μέχρι σήμερα. Κύριο χαρακτηριστικό της η αναφορά στο βιβλικό ανάγνωσμα και η βιβλική τεκμηρίωση της ερμηνευτικής προσέγγισης.

Β. Η λατινόφωνη ομιλητική παράδοση

Η χριστιανική ομιλία με τα κύρια χαρακτηριστικά ενός διακριτού λογοτεχνικού είδους απαντά και στη λατινόφωνη πατερική παράδοση των πρώτων χριστιανικών αιώνων. Το κήρυγμα κατέχει την πρέπουσα θέση μέσα στη Λειτουργία, ερμηνεύει τη Γραφή και στηρίζεται στην πατερική παράδοση. Με την πάροδο του χρόνου, λόγω των εξωτερικών δυσχερών ιστορικών συνθηκών που επικράτησαν από την εισβολή των ποικίλων φύλων στη Δυτική Ευρώπη, η αδυναμία να μορφωθεί ο κλήρος και οι αυθαίρετες ερμηνείες που εμφιλοχώρησαν οδήγησαν στην αποσιώπηση του κηρύγματος μετά την ανάγνωση των βιβλικών κειμένων στη θεία Λειτουργία, τη βαθμιαία υποτίμησή του και την ουσιαστική παρακμή[9].

1. Πρώιμος Μεσαίωνας (5ος-8ος αι.) [10] Από την εποχή αυτή αναφέρονται Ομιλιάρια που ερμηνεύουν τα βιβλικά αναγνώσματα των Κυριακών του έτους στηριγμένα σε πατερικές ερμηνείες με ποικίλους αποδέκτες σε αγροτικές ή μη περιοχές. Άλλα συνδέουν την κατήχηση με τη θεία Λειτουργία, άλλα αποτελούν εγχειρίδια για τους κήρυκες και άλλα περιέχουν μόνον ομιλίες. Στις αρχές του 8ου αιώνα το Ομιλιάριο του Αιδέσιμου Βέδα καθώς και το Λεκτιονάριο του Luxeuil[11]

μαρτυρούν πατερικές επιδράσεις. Από τον εκχριστιανισμό των γερμανικών φύλων τα ομιλητικά ίχνη δεν είναι πολλά. Όπως προκύπτει από άλλες έμμεσες πηγές, απαντούν κυρίως Κατηχήσεις, ενώ οι αποδέκτες αντιδρούν άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά στο κήρυγμα και διακρίνονται για τη θρησκευτικότητά τους. Οι δυσκολίες εντοπίζονται προ πάντων στην έλλειψη κατάλληλης ορολογίας στη γερμανική γλώσσα για την απόδοση των θεολογικών όρων. Η λειτουργία τελείται στη λατινική, ενώ τα κηρύγματα γίνονται στη λατινική και συγχρόνως μεταφράζονται στη γερμανική γλώσσα. Προβάλλεται η προσκύνηση των αγίων σε σχέση με την παγανιστική μυθολογία. Σε σχέση με τη φυσική βία αντιπροτείνεται η πνευματική βία που εδράζεται στον φόβο και την κρίση του Θεού. Το γνωστό διάταγμα του Καρλομάγνου “Admonitio generalis”[12] προσδιορίζει τον στόχο του κηρύγματος: την πίστη στην Αγία Τριάδα, στον Υιό τον σαρκωθέντα, θανόντα, αναστάντα και αναληφθέντα, εξειδικεύει το περιεχόμενο, δηλαδή το Σύμβολο των Αποστόλων, την κατήχηση του Συμβόλου και της Κυριακής προσευχής και θέματα ηθικού περιεχομένου. Η Σύνοδος που ακολούθησε στην Tours το έτος 813 καθορίζει ρητώς ότι τα κηρύγματα πρέπει να γίνονται στη δημώδη λατινική και στη γερμανική γλώσσα, ώστε όλοι να κατανοούν ευκολότερα τα λεγόμενα («...rusticam Romanam linguam aut Theodiscam, quo facilius cuncti possint intellegere quae dicuntur»). Οι λόγιοι κήρυκες χρησιμοποιούσαν τη λατινική γλώσσα και αυτομάτως οι μεταφραστές απέδιδαν το κήρυγμα στη γλώσσα των απλοϊκών αποδεκτών τους. Ως συνέπεια του ενεργού ενδιαφέροντος του Καρλομάγνου είναι η πυκνότητα του κηρύγματος τις Κυριακές και τις εορτές όχι μόνον στις πόλεις της εποχής, αλλά και στις αγροτικές περιοχές. Επίσης σημειώνεται η τάση να διαδοθεί και να επικρατήσει το Ομιλιάριο του λόγιου Ιταλού Διακόνου Παύλου (722-799)[13].

2. Ύστερος Μεσαίωνας (12ος-14ος αι.)

Το ιδανικό του αληθούς αποστολικού βίου που σημειώθηκε στους κόλπους της Δυτικής Εκκλησίας τον 11ο αιώνα, έδωσε ώθηση σε κινήσεις λαϊκών κηρύκων. Συνδυάστηκε με τη γενικότερη τάση που παρατηρήθηκε για την επιμονή στην Καινή Διαθήκη, μεταφρασμένη στη δημώδη με προσαρμογές και φιλολογική εξήγηση του κειμένου, σε αντίθεση προς τη μη φιλολογική των μοναχών. Πρόκειται για τα κινήματα των Umiliati (Ταπεινωμένων), Poveri Catolici (Πτωχών Καθολικών), Poveri Lombardi (Πτωχών Λομβαρδών), τα οποία προκάλεσαν με τη δράση τους αντιδράσεις στη θεσμική εκκλησία και διώχτηκαν. Ωστόσο με τους Umiliati υπήρξε συμβιβασμός και οι ίδιοι συνέχισαν να κηρύττουν ύστερα από έγκριση του τοπικού Επισκόπου. Μέσα σε αυτό το κίνημα των Φτωχούληδων εντάσσεται και η δραστηριότητα του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης. Κατά τον 12ο αιώνα το κήρυγμα των μοναχών τείνει να περιοριστεί μόνο στα μοναστήρια τους

με εξαίρεση μόνον των μοναχών πρεσβυτέρων. Στην ονομαστή σχολή του Αγίου Βίκτωρος, αββαείου των Αυγουστινιανών που ιδρύθηκε τον 12ο αιώνα στην αριστερή όχθη του ποταμού Σηκουάνα στο Παρίσι, το κήρυγμα παίρνει σημαντική θέση στο ημερήσιο πρόγραμμα διδασκαλίας των μαθητών: ένα κήρυγμα κάθε μέρα το πρωί, μελέτη στα κείμενα του Ωριγένη και του Αυγουστίνου, στους Ψαλμούς, Προφήτες Ιώβ, Ιεζεκιήλ, ατομική μελέτη και ευρεία χρήση της πλούσιας βιβλιοθήκης της μονής.

(συνεχίζεται)

[8] Η παγίωση του αττικισμού οφείλεται στην εγκύκλιο παιδεία (*artes liberales*) και ιδιαίτερα στην τρικτύ των μαθημάτων/*trivium* (Γραμματική-Ρητορική-Διαλεκτική), που δίδασκαν με ζήλο μαζί με την τετρακτύ/*quadrivium* (Αριθμητική, Γεωμετρία, Αστρονομία, Μουσική) οι ρήτορες και οι σοφιστές στα σχολεία τους.

[9] George Kennedy, *Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής*, Μτφρ. Νίκος Νικολούδης, εκδ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ, Αθήνα 2001, σελ. 434-446.

[10] Βλέπε Ottorino Pascuato, *Predicazione nel Medioevo*, *Dizionario di Omiletica*, a cura di Manlio Sodi-Achille m. Triaca, Editrice ELLE DI CI - EDITRICE VELAR, pp. 1223-1230.

[11] Luxeuil: Μονή Βενεδικτίνων στη Βουργουνδία, που ιδρύθηκε στα τέλη του 6ου αιώνα (585-590) από τον Ιρλανδό ιεραπόστολο Columbanus. Έγινε γνωστή για το σχολείο της και την καλλιέργεια των γραμμάτων σ' εποχή εκτεταμένου αναλφαβητισμού.

[12] Εκδόθηκε το έτος 789. Βλέπε περισσότερα Δήμητρας Κούκουρα, *Η σπουδή στη Θεολογία*, εκδ. Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 2016, σελ. 84-89.

[13] Συγγραφέας του ιστορικού έργου *Historia Longobardorum*, του Υπομνήματος στους μοναστικούς κανόνες του αγίου Βενεδίκτου και ενός Ομιλιαρίου. Διακρίθηκε ως διδάσκαλος στη *Schola Palatina Aquisgrana* του Καρλομάγνου μαζί με τον Αλκουίνo και τον Einhard.